

Valtioneuvoston asetus rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta**Pääasiallinen sisältö**

Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto antaa asetuksen rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta tulee voimaan 1.1.2027. Lain muutoksen johdosta rikosasioiden ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvastuu siirtyy Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta Oikeuspalveluvirastolle. Lain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta, jota on tarpeen päivittää muutoksia vastaavasti.

Esityksessä ehdotetaan hallinnonalan muutoksen johdosta tehtävien muutosten lisäksi, että rikosasioiden sovittelun neuvottelukuntaa koskevat pykälät kumottaisiin ja valtakunnallinen yhteistyö toteutettaisiin neuvottelukuntamuotoisen yhteistyön sijasta vapaamuotoisesti.

Laki tulee voimaan 1.1.2027. Asetuksen esitetään tulevan voimaan samanaikaisesti lain kanssa.

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Rikosasioista ja eräistä riita-asioista annetun lain muuttamisesta annetun lain (315/2026) mukaan rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain mukaiset sovittelun järjestämistä koskevat tehtävät siirtyvät Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta Oikeuspalveluvirastolle.

Voimassa olevan lain 6 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä *toimii* rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta. Neuvottelukuntaa koskeva pykälä muuttuu 1.1.2027 lukien siten, että oikeusministeriön yhteydessä *voi toimia* neuvottelukunta ja muun muassa sen nimestä ja asettamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Neuvottelukunnan asettamisesta ei siten säädetä enää lailla, vaan sen asettaminen on valtioneuvoston harkinnassa.

Asetusta valmisteltaessa on arvioitu, että sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tukeminen ja yhteistyön edistäminen ei edellytä neuvottelukuntamuotoista yhteistyötä. Siksi esityksessä ehdotetaan, että voimassa olevan rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (267/2006) 1–3 §:t kumotaan.

Lain 12 §:n 4 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset korvauksen maksamisesta Oikeuspalveluvirastolle, jos virasto tuottaa palvelut itse lain 8 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa. Korvauksen maksamisesta säädetään voimassa olevan asetuksen 5 §:n 2 momentissa. Säännöstä on tarpeen muuttaa siten, että se koskee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta Oikeuspalveluvirastoa.

Lain 12 a §:n 3 momentin nojalla valtioneuvosto voi antaa tarkempia säännöksiä kustannuksia koskevan selvityksen sisällöstä ja antamisesta, korvauksen palauttamisesta ja uudelleen jakamisesta sekä 2 momentissa tarkoitettujen tietojen toimittamisesta oikeusministeriöön. Lainkohdan perusteella säädetty valtioneuvoston asetuksen 5 a § sisältää mainintoja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta ja sosiaali- ja terveysministeriöstä, mistä syystä pykälä on tarpeen muuttaa hallinnonalan vaihtumista vastaavasti.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkamiestyönä oikeusministeriössä.
Asetusluonnos on ollut lausuntokierroksella .

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

3.1 Neuvottelukunta

Voimassa olevan lain mukaan sovittelutoiminnan ohjausta, seuranta ja kehittämistä varten sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta. Lain mukaan sen asettaa valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Sen tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa olevassa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (267/2006) neuvottelukunnan kokoonpanosta, tehtävistä ja toiminnasta säädetään asetuksen 1–3 §:ssä. Neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa seurata ja arvioida sovittelun kehitystä ja tutkimusta ja tehdä kehittämissuhteita, edistää yhteistyötä sovittelun kehittämisessä eri hallinnonalojen ja järjestöjen kanssa, edistää lain yhdenmukaisten käytäntöjen toteutumista, tehdä sisällöllisiä linjauksia sovittelutoimintaan sekä seurata kansainvälistä kehitystä ja osallistua siihen. Neuvottelukunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja enintään 14 muuta jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Asetuksen mukaan neuvottelukunnassa on sosiaalihuollon, oikeushallinnon, tuomioistuineläinlaitoksen, syyttäjätöiden, poliisihallinnon sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edustus. Muut jäsenet edustavat sovittelupalveluja tuottavia tahoja, sovittelun alalla toimivia järjestöjä ja sovittelijoita.

Vuoden 2027 alusta voimaan tulevan rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta annetun lain (315/2026) 6 §:n mukaan oikeusministeriön yhteydessä *voi toimia* sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tueksi ja yhteistyön edistämiseksi neuvottelukunta, jonka nimestä, tehtävistä, asettamisesta, jäsenistä ja toiminnan järjestämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimaan tulevan lain mukaan neuvottelukunnan tehtävä on yleisempi kuin voimassa olevassa laissa. Sen tehtävänä on sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tukeminen ja yhteistyön edistäminen. Sovittelutoiminnan ohjaus, kehittäminen ja seuranta siirtyvät voimaan tulevan lain nojalla neuvottelukunnalta Oikeuspalveluviraston tehtäviin.

Valtakunnallisen yhteistyön arvioidaan olevan edelleen välttämätöntä sovittelutoiminnan sujuvuuden kannalta, kun huomioidaan, että asiakkaiden ohjautuminen sovittelu- palveluiden piiriin tapahtuu pääosin viranomaisyhteistyön tuloksena. Keskeisiä sidosryhmiä ovat edelleen myös erilaiset järjestöt.

Asetusvalmistelun yhteydessä on yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden ja Oikeuspalveluviraston kanssa arvioitu, millaista valtakunnallista yhteistyötä jatkossa tarvitaan ja millaisessa muodossa sovitteluun liittyvää valtakunnallista yhteistyötä on tarkoituksenmukaista jatkaa, kun sovittelun järjestäminen siirtyy Oikeuspalveluviraston vastuulle.

Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa yhteistyön muotojen tulisi olla joustavia ja ketteriä. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhteistyössä ovat mukana kulloisenkin tilanteen tai kehittämiskohteen kannalta keskeiset tahot, jotka ovat sitoutuneet toimintaan. Tärkeää on myös, että tapahtuneisiin toimintaympäristön muutoksiin voidaan reagoida nopeasti ja tilanteen edellyttämällä tavalla. Käytännön kokemusten mukaan eri asioissa tarvitaan erilaisia kokoonpanoja, kokoontumistiheyttä ja erilaisia yhteistyön muotoja.

Neuvottelukuntamuotoisen yhteistyön etuna voidaan nähdä, että säännöksillä luotu rakenne turvaa eri osapuolien osallistumismahdollisuudet ja toisaalta myös osallistumisvelvollisuuden yhteistyöhön. Toisaalta neuvottelukuntamuotoiselle yhteistyölle on tyypillistä myös tietty jäykkyys ja byrokraattisuus. Käytännössä neuvottelukuntien kokoontumiset ovat jääneet suhteellisen harvoiksi.

Oikeuspalveluviraston toimintatapoihin kuuluu sen toimialueisiin liittyvä sidosryhmäyhteistyö sekä valtakunnallisesti että alueellisesti eri muodoissaan. Sidosryhmäyhteistyö sisältyy myös oikeusministeriön ja Oikeuspalveluviraston tulossopimukseen.

Edellä esitetyn perusteilla arvioidaan, että valtakunnallisen kehittämisen tueksi ja yhteistyön edistämiseksi ei ole tarvetta antaa säännöksiä neuvottelukunnasta, vaan valtakunnallisesta yhteistyöstä huolehtiminen toteutuisi tarkoituksenmukaisemmin siten, että Oikeuspalveluvirasto huolehtii tarpeen mukaisen yhteistyön organisoimisesta. Jos myöhemmin havaitaan, että neuvottelukuntamuotoiselle yhteistyölle on edelleen tarvetta, se on lain mukaan edelleen mahdollista.

Valtakunnallinen yhteistyö olisi osa Oikeuspalveluvirastolle kuuluvaa sovittelun kehittämisen, ohjaus- ja seurantatehtävää. Yhteistyöstä on tarkoitus sopia lisäksi oikeusministeriön ja Oikeuspalveluviraston tulossopimuksessa. Viranomaisten keskinäisestä yhteistyöstä säädetään myös hallintolaissa. Sovittelun osalta yhteistyökumppaneita ovat palveluntuottajien ja sovittelijoiden lisäksi erilaiset järjestöt.

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännösten mukaan rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta jatkaa kuitenkin toimikautensa loppuun asti siinä kokoonpanossa kuin valtioneuvosto on sen 31 päivänä heinäkuuta 2025 tekemällään päätöksellä asettanut. Neuvottelukunta on asetettu ajalle 1.8.2025 - 31.7.2028.

3.2 Muut muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että asetuksen 5 §:n 2 momenttia muutetaan siten, että se koskee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta Oikeuspalveluvirastoa. Lisäksi ruotsinkielisen asetuksen osalta ehdotetaan, että voimassa olevassa asetuksessa lain nimessä oleva virhe korjataan (muutetaan sana tjänster sanaksi tvister).

Lisäksi ehdotetaan, että asetuksen 5 a §:ää muutetaan siten, että palveluntuottajan on annettava selvitys toiminnastaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta Oikeuspalveluvirastolle. Vastaavasti pykälän 2 momentissa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle säädetyistä tehtävistä vastaisi Oikeuspalveluvirasto. Tieto määrärahan uudelleen jakamisesta sekä käyttämättä jääneestä osuudesta tulisi toimittaa sosiaali- ja terveysministeriön sijasta oikeusministeriölle.

Voimaantulosäännöksen mukaan Oikeuspalveluviraston tulisi ennen pykälän 2 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä kuulla vuoden 2026 osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta. Kuuleminen on tarpeen, koska määrärahan jakaminen on perustunut vuoden 2026 osalta on tehnyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

4 Pääasialliset vaikutukset

Asetuksen muutoksen johdosta valtakunnallinen yhteistyö neuvottelukuntamuotoisena lakkaisi. Valtakunnallinen yhteistyö jatkuisi Oikeuspalveluvirasto koordinoimana.

5 Lausuntopalaute

Täydentyä myöhemmin.

6 Voimaantulo

Esitetään, että asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2027, samanaikaisesti rikosasioista ja eräistä riita-asioista annetun lain muuttamisesta annetun lain kanssa.

Voimaantulosäännöksissä säädettäisiin kohdassa 3.2. tarkoitettua yhteistyössä siirtymävaiheessa. Lisäksi asetukseen otettaisiin informatiivinen säännös neuvottelukunnan työn jatkumisesta nykyisessä kokoonpanossa toimikautensa loppuun asti.

7 Esitys

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen rikosasioiden ja eräistä riita-asioista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

Valtioneuvoston asetus rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti

kumotaan rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (267/2006) 1–3 §:t, sellaisena kuin niistä on 2 § asetuksessa 1419/2015, ja

muutetaan 5 §:n 2 momentti ja 5 a §, sellaisina kuin ne ovat asetuksessa 1419/2015, seuraavasti:

5 § Valtion varoista maksettavan korvauksen määräytyminen

Jos Oikeuspalveluvirasto itse tuottaa sovittelutoimintaan liittyviä palveluita rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 8 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, sillä on oikeus saada korvaus valtion varoista 1 momentissa säädetyin perustein.

5 a § Valtion varoista maksetun korvauksen palautus ja uudelleen jakaminen

Palveluntuottajan on varainhoitovuotta seuraavan maaliskuun loppuun mennessä annettava *Oikeuspalveluvirastolle* rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 12 a §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys.

Oikeuspalveluviraston on varainhoitovuotta seuraavan elokuun loppuun mennessä:

- 1) tehtävä päätös kustannusten hyväksymisestä;
- 2) edellytettävä, että palveluntuottaja palauttaa käyttämättä jääneen osuuden määrärahasta, jos siihen on aihetta;
- 3) maksettava rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 12 a §:n 2 momentissa tarkoitettu korvauksen lisäerä ja toimitettava *oikeusministeriöön* tieto määrärahan uudelleen jakamisesta sekä käyttämättä jääneestä osuudesta.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2027.

Ennen kuin Oikeuspalveluvirasto ryhtyy asetuksen 5 a §:n 2 momentissa tarkoitettuihin vuotta 2026 koskeviin toimenpiteisiin, viraston tulee kuulla Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta.

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain voimaantulosäännösten (315/2026) 8 momentin mukaan rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta jatkaa toimikautensa loppuun asti siinä kokoonpanossa kuin valtioneuvosto on sen 31 päivänä heinäkuuta 2025 tekemällään päätöksellä asettanut.